

การศึกษาแนวทางพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ A study of Developing Guideline for Sangha's Education

อินถา ศิริวรรณ^๑นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ^๒

บทคัดย่อ

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการศึกษา พระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ที่เหมาะสมกับรายวิชาสามัญ สำหรับพระภิกษุสามเณร โดยมีกลุ่มตัวอย่างประกอบไปด้วยผู้เชี่ยวชาญ ๒๖ รูป/คน พระภิกษุสงฆ์ ๑๖ รูป และคฤหัสถ์ ๑๐ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ในลักษณะเป็นแบบมาตราส่วน ประมาณค่า ๕ ระดับ

ผลการศึกษาพบว่า คณะสงฆ์ควรปรับปรุงเปลี่ยนแปลง หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลีให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายการศึกษาที่ให้สิทธิสถาบันพระพุทธศาสนาจัดการศึกษาได้ รูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีที่เหมาะสม ซึ่งควรนำมาใช้ได้แก่ รูปแบบเปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรได้เรียนวิชา นักระรม-บาลี และวิชาสามัญควบคู่กันไป ตั้งแต่มัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถึงระดับปริญญาเอก วิชาที่พระภิกษุสามเณรควรได้รับการศึกษาในหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ได้แก่ วิชา ภาษาต่างประเทศ ภาษาไทย สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม คณิตศาสตร์ ศิลปะ วิทยาศาสตร์ สุขศึกษาและพลศึกษา การงานอาชีพและเทคโนโลยี ซึ่งเป็นวิชาพื้นฐานการศึกษาที่เรียนและสอนในสถานศึกษาโดยทั่วไป ดังนั้น คณะสงฆ์หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ ควรจะถือโอกาสที่พัฒนาปรับปรุงการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ให้เหมาะสมกับกาลสมัย หลักสูตรพระปริยัติธรรมก็จะตอบสนองความสนใจและความต้องการของผู้เรียนได้มากขึ้นและจะทำให้นักเรียนที่เรียนจบ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ หันมาสนใจบวชเรียนในพระพุทธศาสนามากขึ้น นอกจากนี้ รูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและแผนกบาลี นี้ อาจจะเป็นที่นิยมแพร่หลายและถูกนำไปประยุกต์ใช้ระบบโรงเรียนโดยทั่วไป ในที่สุด พระพุทธศาสนาจะเจริญก้าวหน้าและดำรงมั่น เพื่อความสงบสุขของปวงประชาชนชาวไทย และชาวโลกตลอดไป

คำสำคัญ: การศึกษา, แนวทางพัฒนา, คณะสงฆ์

^๑ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

^๒ ผู้อำนวยการสำนักศึกษาทั่วไป วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม.

Abstract

The objectives of this descriptive research were to study the form of education management in Phrapariyattidhamma Study in Dhamma Section and Pali section suitable to subjects in general education section. The samples used in the study consisted of 26 experts; 16 monks and 10 lay-men. The research instrument was 5-rating scale questionnaire.

The study found that Phrapariyattidhamma curriculum in Dhamma Section and in Pali Section should adjusted according to Education Act permitting Buddhist institutes in running education. A suitable form of education management for Phrapariyattidhamma curriculum in Dhamma Section and in Pali Section was to allow monks and novices study Dhamma, Pali and general education together at the same time starting from Matthayom 1 to Ph.D. level. The course subjects that should be provided for monks and novices to study were: foreign languages, Thai language, social study, religion and culture, arithmetic, arts, science, hygiene and physical education, vocation and technology. At the same time, the teaching and learning methods in Dhamma and Pali should be improved in accordance with the modern time. Then the Phrapariyattidhamma curriculum can fulfill the need of learners more and more. Having finished Pathom 6, more children will be interested in ordination and study in temple. Furthermore, the improved curriculum will be implemented in child schools and that will directly result to the prosperity of Buddhism and happiness of learners.

Keywords: Education, Developing Guideline, Sangha's Education

บทนำ

การศึกษาของคณะสงฆ์ หมายถึง การศึกษาที่พระภิกษุ สามเณร จะต้องเล่าเรียน ศึกษา ค้นคว้า และ ทำความเข้าใจ มี ๔ ประการ คือ ๑) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ๒) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ๓) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ๔) การศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์

การศึกษาเป็นหัวใจสำคัญของประเทศชาติ พระพุทธศาสนาเป็นหัวใจสำคัญยิ่งของการศึกษากว่าเดิม วัดเป็นแหล่งที่มาของการศึกษา พระภิกษุเป็นครูผู้สอนให้การศึกษาในด้านต่างๆ วัดจึงเป็นแหล่งพัฒนาการศึกษาของประเทศไทย มาตั้งแต่อดีตกาลและมีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาประชาชนในชาติให้มีความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม สามารถประกอบอาชีพและดำรงชีวิตอย่างสงบสุข อนึ่งสังคมไทยส่วนใหญ่เป็นสังคมที่นับถือ พระพุทธศาสนา การปฏิรูปการศึกษา ปัจจุบัน จึงจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะนำพระพุทธศาสนา เข้ามาเกี่ยวข้องกับการศึกษา โดยนำการเรียนการสอนพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ให้สัมพันธ์กลมกลืนกับวิชาต่างๆ ที่จัดให้มีการเรียนการสอนในด้าน การศึกษาต่างๆ ทั่วประเทศ

ปัจจุบันการปฏิรูปการศึกษา ได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลง ในบริบทด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การศึกษาของคณะสงฆ์ ซึ่งนับว่ามีบทบาทสำคัญในการศึกษาไทยมาตามลำดับ ทั้งในด้านวิถีชีวิต วิธีคิด และวิธีการ การเรียนรู้ ได้รับผลกระทบนี้ ด้วยดังนั้น เมื่อรัฐบาลมีนโยบายในการปฏิรูปในการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๒ จึงสมควรพิจารณาถึงสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ ในปัจจุบันและ อนาคต

ควรจะจัดการศึกษาอย่างไร จึงจะเหมาะสม เอื้ออำนวยและเกื้อกูลต่อการปฏิรูปการศึกษาให้ บรรลุเป้าหมาย ตามที่กำหนดไว้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนา การศึกษาของคณะสงฆ์ ในหลักสูตรพระปริยัติ ธรรมแผนกธรรมและพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในประเด็นต่างๆ ดังนี้ ๑) รูปแบบการจัด การศึกษาหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมที่ เหมาะสม ๒) รูปแบบการจัดการศึกษาหลักสูตร พระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่เหมาะสม ๓) วิชา สามัญในรูปแบบของการจัดการศึกษาหลักสูตร พระปริยัติธรรม แผนกธรรม และ พระปริยัติ ธรรม แผนกบาลี

ขอบเขตของการวิจัยและกรอบแนวคิด

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive research) ใช้วิธีการวิจัยแบบเดล ฟายเทคนิค (Delphi Teehigue) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาคณะสงฆ์ใน กรุงเทพมหานคร มีตัวแปรที่จะศึกษาดังนี้

๑. ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการศึกษาของคณะสงฆ์ ประกอบด้วย บรรพชิต และคฤหัสถ์

๒. ตัวแปรตาม ได้แก่ รูปแบบการจัด การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม พระปริยัติ ธรรมแผนกบาลี และ วิชาสามัญที่พระภิกษุ สามเณร ควรจะศึกษาเล่าเรียนในหลักสูตร ดังกล่าว

จากขอบเขตการวิจัยดังกล่าว สามารถนำมาเป็นกรอบแนวคิด ในการวิจัย ได้ดังนี้

ตัวแปรอิสระ

ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาของคณะสงฆ์

- บรรพชิต
- คฤหัสถ์

ตัวแปรตาม

- รูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และ พระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่เหมาะสม
- รายวิชาสามัญในหลักสูตร พระปริยัติธรรมแผนกธรรม และแผนกบาลี

สรุปผลการวิจัย

๑. ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีในรูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ๕ รูปแบบที่ผู้วิจัยเสนอขอให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาให้ความเห็นว่าเป็นด้วยหรือไม่ เห็นด้วยกับรูปแบบแต่ละรูปแบบมากน้อยแค่ไหนเพียงไร นั้น พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับรูปแบบที่ ๑ ในระดับมาก โดยมีค่ามัธยฐานเท่ากับ ๓.๗๕ และรูปแบบที่ ๒ ในระดับมากเช่นเดียวกัน โดยมีค่ามัธยฐานเท่ากับ ๓.๕๐ รองลงมา ได้แก่ รูปแบบที่ ๕ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยในระดับปานกลาง โดยมีค่ามัธยฐานเท่ากับ ๒.๕๐ ส่วนรูปแบบที่ ๓ และรูปแบบที่ ๔ ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยในระดับน้อย โดยมีมัธยฐานเท่ากับ ๒.๓๘ เท่ากัน โดยในแต่ละรูปแบบผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นไม่สอดคล้องกัน

นอกจากนี้ ผู้เชี่ยวชาญยังให้ความคิดเห็นที่น่าสนใจเพิ่มเติมเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี แต่ละรูปแบบดังนี้

รูปแบบที่ ๑ เป็นรูปแบบที่ทันสมัยเหมาะสมกับคนรุ่นใหม่ และเป็นรูปแบบที่น่าจะลงตัวมากที่สุดเพราะมีการแบ่งระดับชัดเจนไม่สับสน และจะไม่ทำให้ผู้เรียนเรียนหนักในช่วงต้นจะค่อยปรับสภาพพื้นฐานและความเข้าใจในพระพุทธศาสนาให้ค่อยเพิ่มมากขึ้น อย่างพอดี

ขอให้เร่งจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ตามรูปแบบที่ ๑ นี้โดยเร็ว

รูปแบบที่ ๒ ให้ความรู้ทางพระพุทธศาสนาในช่วงต้น ๆ ค่อนข้างช้า เพราะไปเสียเวลากับบ.ธ. ตรี-โท-เอก (พ.ป.ธ.๑-๖) มากเกินไป ทำให้เริ่มต้นเรียนบาลี แต่ช่วง พ.ป.ธ. ๗ - พ.ป.ธ.๑๕ เป็นการเรียนที่เหมาะสมในยุคปัจจุบันที่จะเรียนจบเร็ว และจะได้มีพลังในการทำประโยชน์แก่พระพุทธศาสนาและสังคม

รูปแบบที่ ๓ จัดรูปแบบได้ดีแต่ปฏิบัติยากตั้งแต่ พ.ป.ธ.๑ - พ.ป.ธ.๖ เรียนควบหลายอย่างหนักเกินไป สำหรับการเรียนอาจจะทำให้การเรียนไม่ได้ผลอย่างเต็มที่ตั้งแต่ พ.ป.ธ.๗ - พ.ป.ธ.๑๕ เป็นการเรียนที่กระชับดี

รูปแบบที่ ๔ รูปแบบนี้ไม่เหมาะสมและไม่มีแรงจูงใจให้อยากเรียน เพราะมีความใกล้เคียงกับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมในปัจจุบัน และ พ.ป.ธ.๑-๖ เน้นการเรียนภาษาบาลีอย่างเดียว ไม่ได้เรียนนักธรรมหรือวิชาสามัญ แม้จะเทียบ ม.๖ ได้ แต่ความรู้ที่ได้อาจจะไม่เท่ากับ ม.๖ ทัวไป จึงควรให้เรียนวิชาสามัญในช่วง ๖ ปีแรก แต่ตั้งแต่ พ.ป.ธ. ๖-๙ ใช้เวลาศึกษาเล่าเรียนมากเกินไป

รูปแบบที่ ๕ รูปแบบนี้เป็นรูปแบบดั้งเดิมที่ใช้มานาน ซึ่งมีผลดีที่ทำให้ผู้เรียนมีความลึกซึ้งในเนื้อหาธรรมะ และบาลีได้มากที่สุด แต่รูปแบบนี้เป็นรูปแบบที่ตั้งทางเดียวเกินไปทำให้ขาดความรู้ จึงควรปรับปรุงให้ทันสมัยเพื่อ

สนองความต้องการของผู้เรียนในโลกแห่งความเปลี่ยนแปลง แต่ถ้าจะจัดการเรียนการสอนนักเรียน - บาลี รูปแบบดั้งเดิมนี้ไว้ สำหรับผู้สนใจเป็นพิเศษ ก็น่าจะทำในลักษณะลดจำนวนสำนักเรียนให้น้อยลง เช่น อาจจะทำที่สำนักเรียนในกรุงเทพฯ ๒ แห่งและฝั่งธนบุรี ๒ แห่ง

โดยสรุป ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับรูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และแผนกบาลี ๕ รูปแบบตามที่ผู้วิจัยเสนอมากบ้างน้อยบ้าง ลดหลั่นกันไป รูปแบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยในระดับมากเป็นอันดับแรก ได้แก่รูปแบบที่ ๑ รองลงมาเห็นด้วยเป็นระดับมากเป็นอันดับสอง ได้แก่ รูปแบบที่ ๒ สำหรับรูปแบบที่ ๕ ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยในระดับปานกลาง ในขณะที่รูปแบบที่ ๓ และรูปแบบที่ ๔ ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยในระดับน้อย

๒. ความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี

ผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๒๖ รูป/คน คิดเห็น ๑๐๐% เห็นด้วยกับการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีให้ เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายการศึกษาที่ ให้สถาบันศาสนามีสิทธิเท่าเทียมกันในการจัดการศึกษา พร้อมกับให้เหตุผลสนับสนุนที่น่าสนใจ ดังนี้

๑) จะเป็นการพัฒนาการศึกษาพระพุทธศาสนาให้มีรูปแบบที่น่าเรียน น่าสนใจ มีประกาศนียบัตรรับรองที่ผู้เรียนสามารถนำไปประกอบอาชีพหากลาสิกขา และเมื่อมีผู้เรียนมากขึ้นพระพุทธศาสนาก็จะขยายทั่วไปและมั่นคงตลอดไป

๒) นับเป็นโอกาสที่ดียิ่งที่การศึกษาของคณะสงฆ์โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หลักสูตรธรรม

และบาลีที่เก่าและล้าสมัยเกินไปเพราะใช้มานานับร้อยๆ ปี จะได้ปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก และปรับตัวให้เข้ากับระบบการศึกษาของชาติ หากไม่เช่นนั้นแล้วก็จะทำให้ผู้ศึกษาหลักสูตรพระปริยัติธรรมเป็นบุคคลที่ไร้ประสิทธิภาพทางการศึกษา และไม่สามารถแข่งขันกับสถาบันการศึกษาอื่นๆ ได้

๓) จะเป็นประโยชน์ต่อการเผยแผ่และส่งเสริมพระพุทธศาสนา และจะเป็นการพัฒนาบุคลากรผู้ที่จะเป็นศาสนทายาทต่อไป ให้มีความรอบรู้ในศาสตร์ต่างๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้คงอยู่ตลอดไป

๔) จะเป็นทางเลือกใหม่ให้กับผู้มาบวช ซึ่งจะทำให้มีผู้สนใจอยากบวชมากขึ้น และจะเป็นวิถีทางหนึ่งที่จะดึงเอาประชาชนให้มาสนใจในการศึกษาพระพุทธศาสนามากขึ้น ซึ่งปัจจุบันมีอยู่เพียงกระจุกเดียว คือ พระภิกษุสามเณรเท่านั้น

๕) เป็นแนวทางที่จะทำให้พระภิกษุสามเณร และเยาวชน หันมาสนใจในการศึกษาเล่าเรียนในพระพุทธศาสนามากขึ้น และเป็นการขยายโอกาสแก่ผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาอย่างกว้างขวาง เรื่องรูปแบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีนี้ ควรคิดและทำกันมานานแล้ว ควรเร่งดำเนินการโดยด่วน เพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้รับการศึกษาฝ่ายโลกและฝ่ายธรรมอย่างกว้างขวาง

นอกจากจะเห็นด้วยกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวแล้ว กลุ่มผู้เชี่ยวชาญยังได้เสนอแนวความคิดเห็นเพิ่มเติมที่น่าสนใจบางประการเกี่ยวกับแนวทางพัฒนาการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และแผนกบาลี ดังนี้

๑) ให้นำรูปแบบที่ ๑ ไปพัฒนาและจัดทำเป็นการศึกษาของรัฐอย่างสมบูรณ์ ให้มีคณะผู้บริหารทั้งพระสงฆ์และฆราวาส อาจนำ

ระบบมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่งมาเป็นแนวทาง

๒) ต้องผลักดันให้มีรูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีตามที่เสนอมาให้ได้ เพราะจะทำให้ผู้ที่สนใจในการศึกษาพระพุทธศาสนามากขึ้นพยายามผลักดัน ให้มากกว่านี้ ต้องทำให้ได้รูปแบบที่เสนอมา

๓) การพัฒนาการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี คือ เรียนธรรม - บาลี และความรู้สามัญเทียบเท่ากัน ดังหลักสูตรที่สนับสนุนแล้วข้างต้น ขอให้เร่งทำอย่างรวดเร็วเท่าที่จะทำได้ก่อน

๔) คณะสงฆ์ควรมี พ.ร.บ. การศึกษาคณะสงฆ์โดยให้สอดคล้องหรือเชื่อมโยงกับ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ และต้องผลักดันให้มีการศึกษาหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ตามรูปแบบที่เสนอมานี้ให้ได้ โดยเฉพาะรูปแบบที่ ๑ ขอให้เร่งทำอย่างรวดเร็วเท่าที่จะทำได้ จะทำให้นักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ แล้ว หันมาสนใจบวชเรียนในพระพุทธศาสนามากขึ้น

๓. ความคิดเห็นเกี่ยวกับกลุ่มสาระวิชาที่พระภิกษุสามเณรควรจะได้ศึกษาในหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี

ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องต้องกันในระดับมากที่สุดว่าพระภิกษุสามเณรควรจะได้ศึกษากลุ่มสาระวิชา ๔ กลุ่ม โดยจะเรียงลำดับจากมากที่สุด ดังนี้ ภาษาต่างประเทศ (ค่ามัธยฐาน = ๔.๙๑) ภาษาไทย (ค่ามัธยฐาน = ๔.๘๘) สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (ค่ามัธยฐาน = ๔.๘๕) คณิตศาสตร์ (ค่ามัธยฐาน = ๔.๕๗)

อีก ๔ กลุ่มสาระวิชาผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับมากที่สุดว่า

พระภิกษุสามเณรควรจะได้ศึกษาในหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ศิลปะ (ค่ามัธยฐาน = ๔.๒๙) วิทยาศาสตร์ (ค่ามัธยฐาน = ๔.๒๗) สุขศึกษาและพลศึกษา (ค่ามัธยฐาน = ๔.๒๓) การงานอาชีพและเทคโนโลยี (ค่ามัธยฐาน = ๔.๒๓)

เหตุผลสนับสนุนให้พระภิกษุสามเณรเรียนวิชาสามัญที่น่าสนใจ พอจะสรุปได้ว่า พระภิกษุสามเณรควรจะได้ศึกษาวิชาทางโลกอย่างหลากหลายรายวิชา เช่น ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ จิตวิทยา นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ ศิลปะศาสตร์ เป็นต้น เพื่อนำไปใช้ประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และนำความรู้ที่ได้ไปสั่งสอนอบรมเด็กและเยาวชนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

อภิปราย

๑. จากผลการวิจัยที่พบว่าผู้เชี่ยวชาญทั้งหมดจำนวน ๒๖ รูป/คน คิดเป็น ๑๐๐% เห็นด้วยกับการที่จะมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายการศึกษาที่ให้สถาบันศาสนามีสิทธิเท่าเทียมกันในการจัดการศึกษานั้น แสดงให้เห็นว่าผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญกับการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีให้มีความเหมาะสมกับสภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคมปัจจุบัน เมื่อคณะสงฆ์ได้มีสิทธิและโอกาสที่จะทำได้ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายการศึกษา เช่น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๕ มาตรา ๘ การจัดการศึกษาให้ฝึกหลักให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาสถาบันพระพุทธศาสนาเป็นสถาบันหนึ่งในสังคมย่อมมีสิทธิในการมีส่วนร่วม

ในการจัดการศึกษาของชาติหรือมาตรา ๘ การจัดระบบโครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษาให้ยึดหลัก ดังนี้ การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชนขององค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนาสถาบันประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น หรือ มาตรา ๑๒ นอกเหนือจากรัฐเอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้บุคคล ครอบครัว สถาบันการศึกษา มีสิทธิในการจัดการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ซึ่งปัจจุบันนี้ก็มีกฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยสถาบันพระพุทธศาสนา พ.ศ.๒๕๔๘ รับรองสิทธิและอำนาจในการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์อยู่ ซึ่งเหตุผลในการประกาศใช้กฎหมายฉบับนี้ คือ โดยมีมาตรา ๑๒ แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ บัญญัติให้สถาบันศาสนามีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามที่กำหนดในกฎกระทรวงซึ่งสถาบันพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นสถาบันศาสนา ดังนั้น เพื่อให้สถาบันพระพุทธศาสนาสามารถจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้สอดคล้องกับนโยบายการจัดการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมหาเถรสมาคมได้ รัฐจะส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาของสถาบันพระพุทธศาสนา ซึ่งให้ผู้เรียนซึ่งเป็นพระภิกษุและสามเณรได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพเท่าเทียมกับการศึกษาในรูปแบบอื่น จึงจำเป็นต้องออกกฎกระทรวงนี้ ตามที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่าคณะสงฆ์หรือพระเถระผู้ใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของคณะสงฆ์ได้สิทธิและมีโอกาสอันดีในการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและแผนกบาลีให้มีรูปแบบการเรียนการสอนให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนซึ่งเป็นพระภิกษุสามเณรได้ ถ้าคณะสงฆ์

ไม่ใช้สิทธิ์ครั้งนี้และพลาดโอกาสอันดีนี้เสียก็จะเป็นเรื่องที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง ซึ่งผลของการศึกษาวิจัยนี้ก็สอดคล้องกับผลการเสวนาทางวิชาการเรื่อง “ การศึกษาของคณะสงฆ์กับการปฏิรูปการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ ” ซึ่งพบว่าควรพัฒนาหลักสูตรการศึกษาของคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพและเอื้อต่อการพัฒนาการศาสนาและอบรมจริยธรรม มากยิ่งขึ้น และสอดคล้องกับข้อเสนอแนะในการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ที่ว่าควรแยกระบบการศึกษาออกเป็นอย่างน้อย ๓ แบบ ดังนี้ แบบที่ ๑ แบบการศึกษาพระปริยัติธรรมโดยตรงคือแบบเดิมของคณะสงฆ์ที่จัดไว้ (แผนกธรรม/บาลี) เพื่อเป็นการศึกษาเพื่อธำรงพระพุทธศาสนาโดยตรง แบบที่ ๒ แบบผสมผสาน คือแบบที่ ๑ โดยเพิ่มวิชาสามัญ (วิชาทางโลก) ที่จำเป็นต่อการธำรงรักษาและเผยแผ่พระพุทธศาสนาและ แบบที่ ๓ คือแบบที่รวมเอาหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีและแผนกสามัญเข้าเป็นหลักสูตรเดียวกัน

๒. จากผลการวิจัยที่พบว่าผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับรูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีรูปแบบที่ ๑ และรูปแบบที่ ๒ ในระดับมาก รูปแบบที่ ๕ เห็นด้วยในระดับปานกลางสำหรับรูปแบบที่ ๓ และรูปแบบที่ ๔ เห็นด้วยในระดับน้อย นั้นควรจะเข้าใจว่ารูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีตามที่เสนอนี้ผู้วิจัยจัดทำขึ้นโดยอาศัยเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของคณะสงฆ์และจากประสบการณ์ของผู้วิจัยของซึ่งอันที่จริงนั้นรูปแบบการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์อาจจะมีความหลายหลายรูปแบบมากกว่าที่เสนอนี้และอาจจะเสนอในรูปแบบอื่น ๆ ได้อีกด้วย ดังนั้นจากรูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ซึ่งผู้เชี่ยวชาญเห็น

ด้วยในระดับมากซึ่งได้แก่รูปแบบที่ ๑ และรูปแบบที่ ๒ โดยเฉพาะอย่างยิ่งรูปแบบที่ ๑ นั้นจะเห็นว่าเป็นรูปแบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีที่พระภิกษุและสามเณรได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียนนักธรรมบาลีและวิชาทางโลก (วิชาสามัญ) ควบคู่กันไปตั้งแต่มัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถึงระดับปริญญาเอก ซึ่งเมื่อเรียนจบแต่ละชั้นแล้วก็สำเร็จการศึกษาชั้นนั้น ๆ หรือระดับนั้น ๆ ซึ่งไม่ต้องเสียเวลามาเทียบเท่าอีกซึ่งก็เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานและเป็นการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่พระภิกษุสามเณรควรจะได้ศึกษาเล่าเรียนในยุคปัจจุบันเพื่อให้มีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ผลการศึกษาวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวนโยบายการศึกษาของคณะสงฆ์ที่เป็นแนวนโยบายเร่งด่วนที่ว่า คณะสงฆ์จะขยายและส่งเสริมการขยายศาสนศึกษาขึ้นไปในแนวตั้งให้สมบูรณ์ โดยจะจัดให้มีหลักสูตรในระดับบัณฑิตศึกษา ทั้งประกาศนียบัตรชั้นสูง ปริญญาโทและปริญญาเอก ภายในระยะเวลารวดเร็วที่สุดเท่าที่ความพร้อมจะอำนวย ทั้งนี้เพื่อสนองความต้องการของพระภิกษุสามเณร แก้ปัญหาพระภิกษุสามเณรไปศึกษาต่างประเทศจำนวนมาก แก้ปัญหาความขาดแคลนวิทยากรทางพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะในสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ และเพื่อให้สมความคาดหมายที่ว่า คณะสงฆ์พึงเป็นผู้นำในศาสนศึกษา เป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาระหว่างประเทศ ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ เพื่อศึกษาแนวทางการดำเนินงานการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมในส่วนที่เป็นข้อเสนอแนะในการปรับปรุงหลักสูตรว่า ป.ธ.๔,๕ ควรเป็นการศึกษาในระดับ

ปริญญาตรี ป.ธ.๖,๗ ควรเป็นการศึกษาในระดับปริญญาโท และป.ธ.๘,๙ ควรเป็นการศึกษาระดับปริญญาเอก และยิ่งสอดคล้องกับบทสรุปสำหรับผู้บริหารเกี่ยวกับประเด็นการเสวนาประเด็นที่ ๑ โครงสร้างการบริหารการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ที่ว่าการศึกษาพระปริยัติธรรม ๓ แผนก คือแผนกบาลี (ประโยค ๑-๕) แผนกธรรม และแผนกสามัญศึกษา ถือว่าเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติสำหรับแผนกบาลีประโยค ๖-๙ เป็นการศึกษาอุดมศึกษา ซึ่งคล้ายกับโครงสร้างหรือรูปแบบที่ ๓ ใน ๕ รูปแบบที่ ดร.อำนาจ บัวศิริ ได้เสนอในการประชุมเรื่องการปรับปรุงการศึกษาสงฆ์เมื่อวันที่ ๑๑ เมษายน ๒๕๔๔ โดยมีสมเด็จพระมหารัชมงคลาจารย์ แม่กองบาลีสนามหลวงเป็นประธาน ดังนี้ แบบที่ ๓ การศึกษานักธรรมตรี โท และเอก หรือเปรียญธรรมประโยค ๑-๙ ให้รวมวิชาสามัญเข้าไปด้วยจนถึงระดับปริญญาเอกซึ่งเป็นระบบที่ยากที่สุด แต่ถ้าจะทำได้จะเป็นประโยชน์มาก

๓. จากการวิจัยที่พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยในระดับมาก และมากที่สุดว่าพระภิกษุสามเณรควรจะได้เรียนกลุ่มสาระวิชาทั้ง ๘ กลุ่ม ในหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีตามลำดับดังนี้ (๑) ภาษาต่างประเทศ (๒) ภาษาไทย (๓) สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (๔) คณิตศาสตร์ (๕) ศิลปะ (๖) วิทยาศาสตร์ (๗) สุขศึกษาและพลศึกษาและ (๘) การงานอาชีพและเทคโนโลยี นั้นแสดงให้เห็นว่าในยุคปัจจุบันนี้ พระภิกษุสามเณรไม่ควรจะศึกษาเล่าเรียนเฉพาะวิชานักธรรมและบาลีเท่านั้น แต่ควรจะได้ศึกษาเล่าเรียนวิชาสามัญอื่น ๆ อย่างหลากหลายที่จะเป็นประโยชน์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมตามพระราชบัญญัติ

การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมที่ว่าเนื้อหาสาระและภาษาที่ใช้ในหนังสือเป็นภาษาที่เข้าใจยาก เนื้อหาสาระเก่าเกินไป ไม่เหมาะสมกับวุฒิภาวะของผู้เรียน มีเนื้อหาสาระยากและมากเกินไป จึงควรปรับปรุงภาษาให้เข้าใจง่าย เปลี่ยนแปลงเนื้อหาวิชาให้ทันสมัยและจัดระบบเนื้อหาให้นำสนใจง่ายต่อการเข้าใจเพื่อให้ผู้เรียนมีความสนใจอยากเรียนมากขึ้นและในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่ว่าเนื้อหาสาระมากและยากเกินไป เนื้อหาสาระยากและมากเกินไป เนื้อหาสาระเก่าเกินไปไม่มีการปรับปรุงไม่เหมาะสมกับวัยผู้เรียนควรปรับปรุงให้ทันสมัยให้เหมาะสมกับกาลเวลาและควรเพิ่มวิชาทางโลกเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้หลากหลาย มีความรอบรู้ แดกฉานและสามารถเชื่อมโยงประยุกต์ใช้ได้ ผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องข้อเสนอนั้นของพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต) ที่ว่าวิธีการสร้างศาสนทายาทต้องให้หลากหลายตามความถนัดและความฉลาดแต่ละด้าน เวลาปรับปรุงหลักสูตรต้องคิดถึงทฤษฎีหรือเอตทัคคะหลายด้านการดำเนินจัดหลักสูตรต้องมีวิชาเลือกให้สอดคล้องกับทฤษฎี (Multiple Intelligence) ซึ่งต้องส่งเสริมเอตทัคคะหลายด้านศาสนทายาทที่ไม่เก่งด้านนี้อาจจะเก่งด้านนั้นฝึกให้เขาเป็นเลิศหรือเอตทัคคะในด้านนั้นอย่างที่เราพุทธเจ้าทรงยกย่องเอตทัคคะทั้งหลาย โดยวิธีนี้เราจะรักษาคนเก่งไว้ในพระพุทธศาสนาได้มาก เราจะต้องทำตามพุทธประเพณีที่ได้ดำเนินมาแล้วปัจจุบันนี้อาจจะกล่าวได้ว่าหลักสูตรพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ไม่เป็นไปโดยสอดคล้องกับความต้องการกำลังคนของพระพุทธศาสนา คือนอกจากไม่มีเป้าหมายเพื่อสนองความต้องการของผู้เรียนและสังคมแล้วยังมิได้จัดให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่เป็น

ความต้องการในด้านกิจการพระพุทธศาสนาอีกด้วย หลักสูตรพระปริยัติธรรมระดับสูงที่จัดอยู่มีสายเดียว คือภาษาบาลีแต่กิจการคณะสงฆ์ที่ต้องการกำลังบุคคลผู้มีการศึกษาจำนวนมากในยุคปัจจุบัน คือ ด้านการปกครอง การบริหารและธุรการคณะสงฆ์ไม่มีกำลังคนที่เตรียมไว้เพื่องานในด้านเหล่านี้ ดังนั้นพระภิกษุสามเณรที่อยู่ในระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีของคณะสงฆ์ในปัจจุบันจึงควรจะได้ศึกษาเล่าเรียนวิชาสามัญต่าง ๆ ตามรูปแบบที่เสนอ โดยยังต้องศึกษานักธรรมและบาลีเหมือนเดิมทุกอย่างแต่แบ่งเนื้อหาหลักสูตรนักธรรมและบาลีให้เรียนในแต่ละชั้นปีตามแต่จะกำหนดให้เรียน ถ้าพระภิกษุสามเณรมีโอกาสได้ศึกษาเล่าเรียนวิชานักธรรม - บาลี และวิชาสามัญต่าง ๆ ดังกล่าวมา ก็จะเป็นการส่งเสริมความเก่งความถนัดหรือเอตทัคคะ ของพระภิกษุสามเณรซึ่งแต่ละรูปมีไม่เหมือนกันและจะเป็นไปตามทฤษฎีพหุปัญญา (Theory Multiple Intelligence) ของ การ์ด เนอร์ (Howard Gardner) แห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดที่เชื่อว่าคนเรามีปัญญาหลายหลายมีความถนัดไม่เหมือนกัน การ์ดเนอร์มีความเชื่อพื้นฐานที่สำคัญ ๒ ประการ คือ (๑) เซาว์นปัญญาของบุคคลมีได้มีเพียงความสามารถทางภาษาและทางคณิตศาสตร์เท่านั้น แต่มีอยู่อย่างหลากหลายถึง ๘ ประเภท หรืออาจจะมากกว่านี้ (๒) เซาว์นปัญญาของแต่ละบุคคลจะไม่คงที่อยู่ที่ระดับที่ตนมีตอนเกิด แต่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ หากได้รับการส่งเสริมที่เหมาะสม เซาว์นปัญญา ๘ ประเภท ได้แก่ เซาว์นปัญญาด้านภาษาด้านคณิตศาสตร์หรือด้านการใช้เหตุผลเชิงตรรกะด้านมิติสัมพันธ์ ด้านดนตรี ด้านการเคลื่อนไหวร่างกายและกล้ามเนื้อ ด้านความสัมพันธ์กับคนอื่นด้านความเข้าใจตนเอง และด้านความเข้าใจธรรมชาติ ดังนั้น ทักษะแบบเก่าๆ โดยเห็นว่า

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี เป็นระบบการศึกษาอย่างเดียวกันที่ถูกต้องชอบธรรม สำหรับพระภิกษุสามเณร และควรรักษาไว้อย่างเดิม โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนแปลงอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือรักษาไว้อย่างเดิมไม่ได้ ถือว่าเป็นการเสื่อมแนวความคิดอย่างนี้ควรจะหมดไปจากสังคมสงฆ์ไทยในปัจจุบัน แล้วหันมาคิดใหม่ว่าการศึกษาหลักสูตรพระปริยัติธรรมควรจะรักษาไว้แต่เพียงเนื้อหาสาระ คือ พระธรรมวินัยเท่านั้น ควรปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในด้านระบบหลักสูตรแบบเรียน และวิธีการสอนให้เหมาะสมที่จะได้ผลตามกาลสมัย โดยเฉพาะควรมีการศึกษาวิชาการสมัยใหม่ บางอย่างด้วย เพื่อช่วยส่งเสริมสร้างความสามารถในการปฏิบัติศาสนกิจให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ส่วนการเป็นความห่วงใยกังวลใจ ถ้าพระภิกษุสามเณรการเรียนวิชาการสมัยใหม่ แล้วจะลาสิกขาบท ให้ถือเสียว่าการลาสิกขาเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติปกติของประเพณี บวชเรียน ไม่ควรยกขึ้นเป็นข้อกล่าวอ้างขัดขวางการจัดการศึกษา ถ้าคณะสงฆ์ดำเนินการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีตามรูปแบบที่เสนอมานี้ โดยให้พระภิกษุสามเณรมีโอกาสเรียนวิชาธรรมและบาลี ควบคู่กับวิชาสามัญดังกล่าวแล้ว หลักสูตรพระปริยัติธรรมก็จะตอบสนองความต้องการของผู้เรียนมากขึ้น และจะสามารถจูงใจเด็กนักเรียนที่จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ให้หันมาสนใจบวชเรียน และศึกษาพระพุทธศาสนามากขึ้น เพราะมีทางเลือกที่ดีกว่า ดังนั้นเมื่อมีผู้เรียนพระสัทธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าอยู่ตราบใด พระพุทธศาสนาก็จะดำรงมั่นอยู่ตราบนั่น ดังพระพุทธพจน์ว่า “ภิกษุทั้งหลายธรรม ๕ ประการเหล่านี้ย่อมเป็นไปเพื่อความดำรงมั่น เพื่อความไม่ลบล้าง เพื่อความไม่อันตรธานแห่งพระสัทธรรม กล่าวคือ ภิกษุทั้งหลายย่อมฟังธรรมโดยเคารพ ย่อมเล่า

เรียนธรรมโดยเคารพ ย่อมไตรตรองอรธรรู้ล่วงถึงธรรม แล้วย่อมปฏิบัติตามสมควรแก่ธรรม” ดังนั้นจึงเป็นโอกาสอันดียิ่งสำหรับคณะสงฆ์ที่พัฒนาพระปริยัติศึกษาแผนกธรรมและบาลี ตามผลการศึกษาวิจัยนี้ เพื่อความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย และทั่วโลกยิ่งขึ้นไป

ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปปฏิบัติ

๑) จากผลการวิจัยที่พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับการที่จะมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรพระปริยัติธรรมให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายการศึกษาที่ให้สถาบันศาสนามีสิทธิเท่าเทียมกันในการจัดการศึกษานั้น ข้อเสนอแนะว่าคณะสงฆ์ที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี ไม่ควรประมาท ไม่ควรพลาดโอกาสอันดีนี้สำหรับความเจริญก้าวหน้าแห่งพระพุทธศาสนา ควรเร่งรีบปรับปรุงพัฒนาการศึกษาพระปริยัติธรรมตามรูปแบบที่เสนอ โดยเฉพาะรูปแบบที่ ๑ และรูปแบบที่ ๒ หรือจะเป็นรูปแบบอื่น ๆ ในลักษณะเดียวกันนี้ ที่พระภิกษุสามเณรจะได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียนนักธรรม และบาลี ควบคู่กับวิชาสามัญ ไปจนถึงระดับปริญญาเอก โดยไม่ต้องเรียนจบบาลีประโยค ๙ แล้วจึงมาศึกษาปริญญาโท - เอก อยู่อีกเป็นการเสียเวลาโดยไม่จำเป็น

๒) จากผลการวิจัยที่ว่าพระภิกษุสามเณร ควรจะได้ศึกษาเล่าเรียนกลุ่มสาระวิชาทั้ง ๘ กลุ่ม ในหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลีนั้น ข้อเสนอแนะว่า คณะสงฆ์ควรเริ่มพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรพระปริยัติธรรมดังกล่าว ตามรูปแบบที่เสนอ โดยจัดให้มี

คณะกรรมการต่าง ๆ รับผิดชอบในการดำเนินงาน โดยอาศัยอำนาจตามที่บัญญัติไว้ในกฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยสถาบันพระพุทธศาสนา พ.ศ.๒๕๔๘ และกฎหมายอื่นตามที่ได้ให้อำนาจไว้

๒. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรมีการวิจัยและพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมที่มีประสิทธิภาพในสำนักศาสนศึกษาและสำนักเรียน

๒) ให้มีการศึกษาประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการจัดการศึกษา พระปริยัติธรรมตามนโยบายของคณะสงฆ์และนโยบายปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

๓) ควรมีการศึกษาวิจัยรูปแบบการติดตามและการประเมินผลการจัดการปริยัติศึกษาของแต่ละสำนักศาสนศึกษาและสำนักเรียนที่จะพัฒนาตนเองได้อย่างหลากหลาย และนำไปสู่การยอมรับของคณะสงฆ์และพระภิกษุสามเณรทั่วไป

๔) ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับคุณภาพมาตรฐานการจัดพระปริยัติธรรมศึกษาทุกสำนักศาสนศึกษาและสำนักเรียน เพื่อนำไปเป็นเกณฑ์ในการพัฒนาตนเองให้เป็นที่ยอมรับของคณะสงฆ์และสังคมทั่วไป

๕) ให้มีการศึกษารูปแบบที่จะส่งเสริมให้วัดต่างๆ มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ให้มีคุณภาพต่อไป

บทสรุป

รูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ดังนี้

การศึกษาของคณะสงฆ์

พ.ป.ธ.๑	เรียน น.ธ.ตรี และ ม.๑
พ.ป.ธ.๒	เรียน น.ธ.โท และ ม.๒
พ.ป.ธ.๓	เรียน น.ธ.เอก และ ม.๓
พ.ป.ธ.๔	เรียน ประโยค ๑ และ ม.๔
พ.ป.ธ.๕	เรียน ประโยค ๒ และ ม.๕
พ.ป.ธ.๖	เรียน ป.ธ.๓ และ ม.๖
พ.ป.ธ.๗	เรียน ป.ธ.๔ และ วิชาพื้นฐานการศึกษา
พ.ป.ธ.๘	เรียน ป.ธ.๕ และ วิชาพื้นฐานการศึกษา
พ.ป.ธ.๙	เรียน ป.ธ.๖ และ วิชาพื้นฐานการศึกษา
พ.ป.ธ.๑๐	เรียน ป.ธ.๗ และ วิชาพื้นฐานการศึกษา
พ.ป.ธ.๑๑	เรียน ป.ธ.๘ และ วิชาอื่นเพิ่มเติม
พ.ป.ธ.๑๒	เรียน ป.ธ.๘ และ วิชาอื่นเพิ่มเติม
พ.ป.ธ.๑๓	เรียน ป.ธ.๙ และ วิชาอื่นเพิ่มเติม
พ.ป.ธ.๑๔	เรียน ป.ธ.๙ และ วิชาอื่นเพิ่มเติม
พ.ป.ธ.๑๕	เรียน ป.ธ.๙ และ วิชาอื่นเพิ่มเติม

การศึกษาของรัฐ

= มัธยมศึกษาปีที่ ๑
= มัธยมศึกษาปีที่ ๒
= มัธยมศึกษาปีที่ ๓
= มัธยมศึกษาปีที่ ๔
= มัธยมศึกษาปีที่ ๕
= มัธยมศึกษาปีที่ ๖
= ปริญญาตรีปีที่ ๑
= ปริญญาตรีปีที่ ๒
= ปริญญาตรีปีที่ ๓
= ปริญญาตรีปีที่ ๔
= ปริญญาโทปีที่ ๑
= ปริญญาโทปีที่ ๒
= ปริญญาเอกปีที่ ๑
= ปริญญาเอกปีที่ ๒
= ปริญญาเอกปีที่ ๓

คำอธิบายประกอบ

๑. คำว่า “ พ.ป.ธ. ” เป็นคำย่อของคำว่า “ พระปริยัติธรรม ” ซึ่งอาจจะใช้คำอื่นแทนได้ “ พ.ป.ธ.๑ ” หมายถึง “ พระปริยัติธรรมปีที่ ๑ ” และมีความหมายเหมือนกันในรูปแบบอื่นๆ ด้วย

๒. ในรูปแบบที่นี้กำหนดให้

ก). นักธรรมตรี - โท - เอก , ประโยค ๑-๒ และ ป.ธ.๓ (พ.ป.ธ.๑-๖) เป็น การศึกษาระดับมัธยมศึกษาและเรียนหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐานควบคู่ไปด้วย เช่น พ.ป.ธ.๑ เรียนหลักสูตร น.ธ.ตรี ด้วย และเรียนหลักสูตร ม.๑ ด้วย จบ ๖ ปี เทียบเท่ามัธยมศึกษาปีที่ ๖

ข). ป.ธ.๔, ป.ธ.๕, ป.ธ.๖, และ ป.ธ.๗ (พ.ธ.บ.๗-๑๐) เป็น การศึกษาระดับปริญญาตรี โดยแต่ละปีจะต้องเรียนวิชาพื้นฐาน

การศึกษาตามที่หลักสูตรกำหนดควบคู่ไปด้วย เรียนจบ ๔ ปี เทียบเท่าปริญญาตรีทาง พระพุทธศาสนา

ค). ป.ธ. ๘ เป็น การศึกษาระดับปริญญาโท เรียน ๒ ปี (พ.บ.ธ.๑๑-๑๒) แต่ ละปี นอกจากจะเรียนหลักสูตร ป.ธ.๘ แล้ว จะต้องเรียนวิชาอื่นตามที่หลักสูตรกำหนดควบคู่ ด้วย เรียนจบ ๒ ปี เทียบเท่าปริญญาโททาง พระพุทธศาสนา

ง). ป.ธ.๙ เป็น การศึกษาระดับปริญญาเอก ใช้เวลาเรียน ๓ ปี (พ.ป.ธ.๑๓-๑๕) โดยแต่ละปีนอกจากจะเรียนหลักสูตร ป.ธ.๙ แล้ว จะต้องเรียนวิชาอื่นตามที่หลักสูตรกำหนด ด้วยเรียนจบ ๓ ปี เทียบเท่าปริญญาเอกทาง พระพุทธศาสนา

บรรณานุกรม

- กนก แสนประเสริฐ. **ประมวลพระราชบัญญัติคณะสงฆ์**. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๙.
- กรมวิชาการ. **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.๒๕๔๔**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ :องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๕.
- การศาสนา, กรม. **นโยบายและแผนการจัดการศึกษา พ.ศ.๒๕๓๑**. กรุงเทพฯ: การศาสนา, ๒๕๓๑.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. **การศึกษาของคณะสงฆ์กับการปฏิบัติกับการปฏิบัติการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ.๒๕๔๒**. รายงานการสัมมนาทางวิชาการ คณะกรรมการแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๔๔.
- _____ . **บทบาทที่พึงประสงค์ของวัดและพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคม**. รายงานผลการเสวนา. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๔๔.
- _____ . **พุทธธรรมนำการศึกษาได้อย่างไร**. รายงานผลการอภิปราย. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๔๔.
- ถวิล สมัครรัฐกิจ. **คู่มือการจัดการศึกษาสงฆ์**. กรุงเทพฯ: การศาสนา, ๒๕๓๘.
- ชูศรี วงศ์รัตน์. **เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพฯ: ไทเนรมิตกิจอินเตอร์โพรเกรสซีฟ, ๒๕๕๐.
- ทศนา แคมมณี. **ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. **ระเบียบวิจัยการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Social sciences Research Methodogy)**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล, ๒๕๕๐.
- พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **ทิศทางการศึกษาไทย**. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). **ทิศทางการศึกษาของคณะสงฆ์**. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๑.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). **ปฏิรูปการศึกษาพระพุทธศาสนาจะไปอยู่ที่ไหน?**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี, ๒๕๔๔.
- _____ . **มองอเมริกาแก้ปัญหาไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพฯ : มุลินธิพุทธธรรม, ๒๕๔๑.
- พระมหาจรรยา สุทธิญาโณ. **บทบาทของสถาบันพระพุทธศาสนากับการปฏิรูปการศึกษา**. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี, ๒๕๔๖.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.
- _____ . **โรงเรียนวิถีพุทธ**. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.
- มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. **แนวทางการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒**. รายงานผลการสัมมนา. กรุงเทพฯ. (อึดสำเนา)

- เรณู คุปต์ชเรีเยอร์. “การศึกษารูปแบบการบริหารการศึกษา สถาบันการศึกษาสงฆ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: กรณีศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”. **รายงานการวิจัย**. สำนักงานคณะกรรมการจัดวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๔๑.
- สิริชัย กาญจนวาศี. **สถิติประยุกต์สำหรับการวิจัย** (Applied Statistics for Behavioral Research). พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.
- สุภาพร มากแจ้งและสมปอง มากแจ้ง. “การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์”. **รายงานการวิจัย**. กรมการศาสนา: กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๒.
- สุดใจ สะอาดยิ่ง. “รูปแบบการพัฒนาวัดเป็นศูนย์กลางการแก้ไขปัญหาของประชาชนในระดับหมู่บ้านจังหวัดสุรินทร์”. **รายงานการวิจัย**. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๔๖.
- สำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ.พ.ศ.๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๕**. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค, ๒๕๔๗.